

Kadınların sosyodemografik özelliklerine göre kontraseptif yöntem kullanma durumları ve bu yöntemleri tercih nedenleri

Contraceptive method usage according to women's socio demographic characteristics and the reasons for choice of methods

Ruhuşen Kutlu¹, Seher Sayın², Mehmet Uçar³, Raziye Aslan⁴, Oğuz Demirbaş⁵

Özet

Amaç: Bu araştırmanın amacı 18-49 yaş grubu evli kadınların sosyodemografik özelliklerine göre kontraseptif yöntem kullanma durumları ve bu yöntemleri tercih nedenlerini belirlemektir.

Yöntem: Tanımlayıcı ve kesitsel tipteki bu araştırma 2 Ekim - 2 Kasım 2012 tarihleri arasında Konya il merkezinden rasgele seçilen 3 Aile Sağlığı Merkezinde yapılmıştır. Çalışma bu zaman diliminde Aile Sağlığı Merkezlerine herhangi bir nedenle başvuran 416 evli kadında yapılmıştır. Standart bir ankette katılımcıların sosyodemografik özellikleri ve kontraseptif yöntem ile ilgili deneyimleri sorgulandı.

Bulgular: Katılımcıların yaş ortalaması 30,7±6,9, ortalama çocuk sayısı 2,2±1,4, ortalama evlilik süresi 10,1±7,2 ve evlenme yaşı 20,6±2,5 yıl idi. Katılımcıların %11,1'i okuryazar değil, %22,4'ü okuryazar, %34,6'sı ilkökul, % 8,2'si ortaokul, % 13,7'si lise ve %10,1'i üniversite mezunu idi. Yüzde 66'sı (s=252) şehir merkezinde yaşıyor, %80,8'i ev hanımı ve tamamı evli idi. Katılımcıların %71,4'ü (s=297) modern bir yöntem, %13,5'i (s=56) geleneksel yöntem kullanıyor, %15,1'i (n=63) ise herhangi bir yöntem kullanmıyordu. En sık kullanılan yöntemler kondom (%42,3), rahim içi araç (RİA) (%17,1) ve hap (%8,9) idi. İlkokul ve üzeri eğitim sahibi olmak, şehirde yaşamak ve eşin eğitimi ile modern yöntem kullanımı anlamlı olarak artarken (p<0,001); yaş, gravida, ekonomik statü, aile tipi ve eşinin mesleği ile bir ilişkisi yoktu (p>0,05).

Sonuç: Kadınlar arasında aile planlaması yöntemleri kullanma oranı oldukça yüksekti. Çalışmamızda hem kadınların hem de eşlerinin eğitim seviyeleri yükseldikçe modern aile planlaması yöntemlerinin kullanımının arttığı görülmüştür.

Anahtar sözcükler: Kontraseptif yöntem, sosyodemografik özellikler, kadın.

Summary

Objective: The aim of this study was to evaluate the affecting factors for contraceptive method usage among reproductive aged women.

Methods: This descriptive, cross-sectional study was carried out between 2 October – 2 November 2012 at three primary health care units selected randomly, in Konya. This study consisted of 416 married 18-49 aged women who applied to these primary health care units with any complaints during this study period. In a standardized questionnaire, their socio-demographic characteristics and experiences with contraceptives were asked.

Results: The participants had a mean age of 30.7 years (SD±6.9), 2.2 children (SD±1.4), 10.1 years of marriage duration (SD±7.2), and marriage age 20.6 (SD±2.5). Of the respondents, 11.1% were illiterate, 22.4% literate and 34.6% had primary school education, 8.2% secondary school, 13.7% high school, 10.1% university degree. 60.6% (n=252) were living in the city, 80.8% were housewives and never employed and all of them were officially married. Of all the participants and 71.4% (n=297) were using a modern contraceptive method where as 13.5% (n=56) natural family planning, while 15.1% (n=63) were not using any contraceptive method. The most frequently used methods are condoms (42.3%), intra uterin devices (IUD) (17.1%), and pills (8.9%). Whilst having primary education or above, living in a city, husband's education significantly increased the use of effective methods (p<0.001), age, gravida, economic status, occupation, type of family, husband's occupation had no effect (p>0.05).

Conclusion: The rate of using family planning methods among the women was rather high. While both women and their partners' education levels were increasing, using rates of the modern family planning methods were getting higher.

Keywords: Contraceptive methods, sociodemographic features, woman.

Günümüzde aile planlaması genel kadın sağlığı ve güvenli annelik programlarının da ayrılmaz bir parçasıdır.^[1] Kişilerin istedikleri kadar ve istedikleri zaman çocuk sahibi olmalarına, ailelerinin büyüklüğünü belirlemelerine aile planlaması denir.^[1] Aile planlaması için gebeliğin önlenmesine kontrasepsiyon, bu amaçla kullanılan yöntemlere de kontraseptif

yöntemler denir.^[1] Birçok kişi, çocuk sayılarını uygun zaman aralıklarında planlamak amacıyla kontrasepsiyonu kullanır. Bazı kişiler ise hastalıkları ve sağlık problemleri nedeni ile kontrasepsiyon arayışı içinde olabilirler. Sağlık problemleri nedeni ile kontrasepsiyon kullanırken, yan etkisi en az olan uygun kontrasepsiyon seçimi de önem taşır.^[2]

1) Necmettin Erbakan Üniversitesi Meram Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı, Prof. Dr., Konya
2) Necmettin Erbakan Üniversitesi Meram Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı, Arş. Gör. Dr., Konya
3) Konya Selçuklu 48 Nolu Özalın Aile Sağlığı Merkezi, Dr., Konya
4) Konya Karatay 52 Nolu Karbel Aile Sağlığı Merkezi, Uzm. Dr., Konya
5) Konya Selçuklu Tepeköy Aile Sağlığı Merkezi, Dr., Konya

Günümüzde tıp alanındaki gelişen teknolojilere rağmen birinci basamak sağlık kuruluşlarında verilen hizmetlerin önemi büyüktür. Birinci basamak hekimleri hastalarına sadece tedavi edici bir yaklaşım göstermez, aynı zamanda toplum sağlığını da gözetken bir yaklaşım sergiler. Ülkemizde aile planlaması kullanımı ile ilgili en önemli kaynak Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü'nce yürütülen Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmaları'nın (TNSA) verileridir. TNSA 2008 verilerine göre, gebeliği önleyici modern yöntemlerin elde edildiği kaynaklar ile ilgili olarak, %61 devlet sektörünün etkin olması ve bunun da en büyük kesimini %33 ile aile sağlığı merkezlerinin oluşturması aile planlamasında özellikle birinci basamak hekiminin rolünü göstermesi açısından değerlidir.^[3]

Bu nedenle bireylere ve ailelere çok yönlü bakım hizmeti veren aile hekimlerinin bu yöntemlerin danışmanlığı, etkinliği, güvenilirliği ve yan etkileri konusunda güncel bilgilere sahip olmaları şarttır. Ayrıca hastasının sağlık ve hastalık durumunu sürekli olarak izlediğinden hangi aile planlaması yöntemlerinin uygun olduğu konusunda da kişiye daha sağlıklı bilgi verebilecektir.^[2]

Kadınların kullandıkları aile planlaması yöntemini neden tercih ettiklerinin belirlenmesinin, hizmetin planlanmasında sağlık çalışanlarına ışık tutması açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Etkili yöntemi tercih etme nedenlerinin yaygınlaştırılması, etkin olmayan yöntemlerin tercih edilme nedenlerinin önüne geçilmesi için bu tanımlamanın yapılmasının önemli olduğu düşünülmektedir.^[4,5]

Bu araştırmanın amacı 18-49 yaş grubu evli kadınların sosyodemografik özelliklerine göre kontraseptif yöntem kullanma durumları ve bu yöntemleri tercih nedenlerini belirlemektir.

Gereç ve yöntem

Araştırmanın tipi, yapıldığı yer ve örneklem seçimi

Tanımlayıcı ve kesitsel tipte olan bu araştırma Konya il merkezinde 2 Ekim 2012 – 2 Kasım 2012 tarihleri arasında rasgele olarak seçilen üç Aile Sağlığı Merkezi'nde (ASM) yapılmıştır. Konya ilinde Meram, Selçuklu ve Karatay olmak üzere 3 merkez ilçe vardır. Her ilçeden rasgele sayılar tablosu kullanılarak birer ASM seçilmiştir. Katılımcıların yaş, eğitim, gelir düzeyleri Konya ili geneli ile uyumludur. Araştırmanın örneklem grubu bu tarihler arasında üç ASM'ye herhangi bir nedenle başvuran 18-49 yaş grubundaki 520 evli kadından oluşmuştur. Araştırmaya katılım oranı %80'dir (n=416). Araştırmaya başlamadan önce Meram Tıp Fakültesi Etik Kurulu onayı alınmıştır. Katılımcılara çalışma ile ilgili bilgi verilerek sözlü onamları alınmıştır. Çalışmaya katılmayı kabul etmeyenler araştırmaya dahil edilmemişlerdir. Çalışma protokolü belirlenerek, İl Halk Sağlığı Müdürlüğü ve Valilik onayından sonra, ASM doktorlarının da desteği sağlanmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırma verileri literatür doğrultusunda araştırmacılar tarafından hazırlanan anket formu kullanılarak yüz yüze görüşme tekniği ile toplanmıştır. Çalışmaya başlamadan önce anketin çalışıp çalışmadığını anlamak için 20 kişilik bir kontrol grubuna anket uygulanmıştır. Anket formu kadınların yaş, eğitim durumu, meslek ve yaşadığı yer gibi sosyodemografik özellikleri ve son altı ayda kullandıkları kontraseptif yöntemleri sorgulayan kapalı uçlu sorular ile bu yöntemleri niçin tercih ettiklerini belirleyen açık uçlu sorulardan oluşmuştur. Açık uçlu sorulara verilen yanıtlar veri toplama işlemi bittikten sonra araştırmacılar tarafından gruplanarak kodlanmıştır.

Kontraseptif yöntemler ve sınıflaması

Aile planlaması yöntemlerine genel olarak bakıldığında geleneksel ve modern yöntemler olarak iki gruba ayrıldığını görüyoruz. Geleneksel yöntemler; menstrüel siklusla ilgili olanlar (servikal mukus yöntemi=Billings metodu, bazal vücut ısısı yöntemi, takvim yöntemi), laktasyonel amenore, koitus interruptus ve vajinal duş olarak sınıflandırılmaktadır. Modern yöntemler ise bariyer yöntemler, rahim içi araç ve kombine oral kontraseptifler (KOK), enjeksiyonlar, cilt preparatları ve halkalar, yalnız progesteron içeren yöntemler (mini hap, enjeksiyonlar "depo-provera", implantlar "norplant, implanon", geriye dönüşümsüz yöntemlerden (kadın ve erkek sterilizasyonu) oluşmaktadır.^[1,2]

İstatistiksel analiz

Çalışmada elde edilen bulgular değerlendirilirken, istatistiksel analizler için SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 16.0 programı kullanıldı. Frekanslar, ortalama, standart sapma, ortanca, minimum ve maksimum değerler; niteliksel verilerin karşılaştırılmasında ise Ki-kare testi kullanıldı. İstatistiksel anlamlılık $p < 0,05$ olarak kabul edildi.

Bulgular

Kadınların yaş ortalaması $30,7 \pm 6,9$ yaş (18-48 yaş arası) olup, % 34,5'i (s=144) ilköğretim mezunu, % 80,8'i (s=336) ev hanımı, %60,6'sı (s=252) şehir merkezinde yaşıyor, % 70,9'u (s=295) çekirdek aileye sahip, ve %82,6'sı (s=344) hiç sigara içmemiştir. Katılımcıların sosyodemografik özellikleri **Tablo 1**'de özetlenmiştir.

Kadınların eşinin eğitimine bakıldığında %5,5'i (s=23) okuryazar, %42,5'i (s=177) ilköğretim mezunu, % 16,1'i (s=67) ortaokul mezunu, %21,2'si (s=88) lise mezunu ve % 14,7'si (s=61) üniversite mezunu idi. Eşin mesleğine bakıldığında %40,6'sı (s=169) işçi, %28,1'i (s=117) esnaf, %16,8'i (s=70) memur, %4,6'sı (s=19) emekli, %1,2'si (s=5) diğer meslek gruplarından (serbest meslek vs.) ve %8,7'si (s=36) işsizdi. Eşin sigara içme durumu incelendiğinde %45,9'u (s=191) içiyor, %18,0'ı (s=75) bırakmış ve %36,1'i (s=150) hiç içmemiştir.

Kadınların ortalama evlenme yaşı $20,6 \pm 2,5$ (15-32 yaş arası) idi. Doğurganlık özelliklerine bakıldığında ortalama gravida $2,49 \pm 1,6$ (0-9 arası), parite $2,25 \pm 1,4$ (0-7 arası), yaşayan çocuk $2,23 \pm 1,3$ (0-7 arası), abortus $0,25 \pm 0,6$ (0-6 arası) idi. Kontraseptif yöntem kullanma durumuna bakıldığında kadınların %71,4'ü (s=297) herhangi bir modern yöntem, % 13,5'i (s=56) herhangi bir geleneksel yöntem kullanmakta idi. Kadınların aile planlaması yöntem kullanım durumları **Tablo 2'**de gösterilmiştir.

Kadınların korunmama nedenlerine bakıldığında %57,2'si (s=36) çocuk isteği, %12,6'sı (s=8) infertil olması, %12,6'sı (s=8) menozda olması, %11,2'si (s=7) eşin istememesi ve % 6,4'ü (s=4) hamile olması sebebiyle kontraseptif yöntem kullanmamakta idi. Kadınların aile planlaması yöntemlerini tercih etme nedenleri **Tablo 3'**te gösterilmiştir.

Kadınların kontraseptif yöntem kullanma özelliklerinin bazı sosyo-demografik ve obstetrik değişkenlere göre dağılımı **Tablo 4'**te verilmiştir. Eğitim durumlarına göre kadınların kontraseptif yöntem kullanma özellikleri istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekteydi ($\chi^2=10,101$; $p=0,039$). Hiç okula gitmemiş kadınlarda korunmama sıklığı, ortaokul ve üzeri eğitimi olan kadınlarda ise modern yöntem kullanma sıklığı daha yüksekti. Şehir merkezinde yaşayan kadınlar köyde yaşayan kadınlara göre daha çok modern yöntem kullanmaktaydı ($\chi^2=13,053$; $p=0,001$). Eşlerin eğitim düzeyi de kadınların kontraseptif kullanma özelliklerini anlamlı ölçüde etkilemekteydi ($\chi^2=11,620$; $p=0,020$). Eşi hiç okula gitmemiş kadınlarda korunmama sıklığı, eşinin ortaokul ve üzeri eğitimi olan kadınlarda modern yöntem kullanma sıklığı daha yüksek idi.

Kadınların doğurganlık özellikleri ile yöntem kullanma durumları karşılaştırıldığında parite ve yaşayan çocuk sayısı 1-2 olan grupta modern yöntem kullanma sıklığı daha fazla idi ($p=0,023$). Kontraseptif kullanma özellikleri kadınların evlenme yaşı ile de ilişki göstermekteydi ($\chi^2=10,240$; $p=0,037$). Yirmi beş yaş ve üstünde evlenen kadınlarda modern yöntem kullanma sıklığı daha düşüktü; daha geç evlenen kadınlar daha çok geleneksel yöntem kullanma ya da hiç yöntem kullanmama eğilimindeydiler (**Tablo 4**).

Kadınların kontraseptif kullanım durumları ile yaş grupları, meslek, gelir düzeyi, aile tipi, eşinin mesleği ve abortus durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadı (**Tablo 4**).

Tablo 1. Kadınların demografik özelliklerinin dağılımı (s=416)

Özellikler	Sayı	Yüzde
Yaş grupları		
15-19	5	1.2
20-24	72	17.3
25-29	139	33.4
30-34	82	19.7
35-39	54	13.0
40-44	45	10.8
45-49	19	4.6
Eğitim durumu		
Okuryazar değil	46	11.1
Okuryazar	93	22.4
İlkokul mezunu	144	34.5
Ortaokul mezunu	34	8.2
Lise mezunu	57	13.7
Yüksekokul mezunu	42	10.1
Mesleki durum		
Ev hanımı	336	80.8
Memur	50	12.0
İşçi	28	6.7
Emekli	2	0.5
Yaşadığı yer		
Şehir merkezi	252	60.6
Köy	164	39.4
Gelir düzeyi		
Geliri giderinden yüksek	105	25.2
Geliri giderine eşit	243	58.4
Geliri giderinden az	68	16.4
Aile tipi		
Çekirdek aile	295	70.9
Geniş aile	121	29.1
Sigara içme durumu		
İçiyor	26	6.3
Bırakmış	46	11.1
İçmiyor	344	82.6
Evlenme yaşı		
19 yaş ve altı	115	27.6
20-24	270	64.9
25-30	29	7.0
30 yaş ve üzeri	2	0.5

Tablo 2. Kadınların kullandıkları aile planlaması yöntemleri

Yöntemler	Sayı	Yüzde
Herhangi bir modern yöntem	297	71,4
Kondom	176	42,3
RİA	71	17,1
Oral kontraseptifler	37	8,9
İğne enjeksiyonu ayda bir	7	1,7
Tüp ligasyonu	6	1,4
Herhangi bir geleneksel yöntem		
Geri çekme	27	6,5
Emzirek korunma	21	5,0
Diğer geleneksel yöntemler (takvim, vajinal duş vd)	8	1,9
Herhangi bir yöntem kullanmıyor	63	15,1
Toplam	416	100,0

Tablo 3. Kadınların aile planlaması yöntemi tercihlerinin nedenleri

Özellikler	Sayı	Yüzde
Korunmama nedenleri (s=63)		
Çocuk istemeleri	36	57,2
İnfertil olması	8	12,6
Menopozda olması	8	12,6
Eşinin korunmayı istememesi	7	11,2
Hamile olması	4	6,4
Kondomun tercih edilme nedenleri (s=176)		
Kullanabilecek başka uygun bir yöntem olmaması	52	29,5
Kullanımının rahat olması	48	27,3
Sağlıklı olması	30	17,0
Eşinin bu yöntemi tercih etmesi	26	14,8
Güvenilir olması	20	11,4
RİA'nın tercih edilme nedenleri (s=71)		
Güvenilir, riski yok	35	49,3
Hiçbir problem yaşamaması	21	29,6
Kullanımının rahat olması	15	21,1
Hapın tercih edilme nedenleri (s=37)		
Siklusu düzenlediği için	21	56,7
Doktorunun özellikle önermesi	9	24,3
Güvenilir olması	7	19,0
Geri çekmenin tercih edilme nedenleri (s=27)		
Eşin tercihi	16	59,3
Ekonomik olması	11	40,7

RİA: Rahim içi araç

Tartışma

Çalışmamızda herhangi bir aile planlaması yöntemi kullanan kadınların sıklığı %84,9 olarak bulunmuştur (modern yöntem kullanma %71,4, geleneksel yöntem kullanma %13,5). TNSA'nın 2008 yılındaki araştırmasında ülkemizde aile planlaması yöntemi kullanan kadınların oranı %73'tür. Evli kadınların %46'sı modern yöntem kullanırken, %27'i geleneksel yöntemleri tercih etmektedir.^[3] 2007 yılında Konya'da yapılan bir çalışmada ise aile planlaması yöntemi kullanan kadınların sıklığı %61,4 olarak bulunmuştur; modern yöntem kullanma sıklığı %36,4'tür.^[6] Çalışma evrenleri örtüşmemekle birlikte bölgemizde son beş yıl içinde aile planlaması yöntem kullanımında iyileşme olduğu söylenebilir. Düzce ve Bingöl illerinde yapılan iki çalışmada elde edilen kontraseptif yöntem (sırasıyla %66,8 ve %83,2) ve modern yöntem kullanma sıklıkları (sırasıyla %45,7 ve %60,1) bizim elde ettiğimiz oranlardan daha düşüktür.^[7,8] Bizim araştırmamızda elde ettiğimiz modern yöntem kullanım oranı TNSA 2008 verilerinden de yüksek bulunmuştur.

Çalışmamızda kadınların en çok tercih ettikleri kontraseptif yöntemler kondom (%42,3) ve RİA'dır (%17,1). Çalışmamızda kondom kullanma sıklığı diğer çalışmalardan oldukça yüksektir; geri çekme yöntemi ise daha düşük oranda kullanılmaktadır. Gazi Üniversitesi Kadın Hastalıkları ve Doğum Kliniği'nde yapılan bir çalışmada, doğum öncesi ve doğum sonrası dönemde kondom (sırasıyla %31,7 ve %42,0) ve geri çekme yöntemi (sırasıyla %16,1 ve %26,7) en fazla tercih edilen yöntemler olarak bulunmuştur.^[5] 2007 yılında Konya'da yapılan çalışmada RİA (% 18,5) ve kondom (%12,7)^[6]; Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nin 2002 yılında yaptığı çalışmada geri çekme (%41,6) ve RİA (%32,1)^[9]; Çanakkale'de yapılan çalışmanın sonuçlarına göre kadınların %32,8'i RİA ve %24,1'i kondom^[4] ve 2007 yılında Bingöl'de yapılan çalışmada ise geri çekme (%23,1) ve RİA (%21,5)^[8] en çok tercih edilen yöntemler olarak bulunmuştur.

Gelişmiş ülkelerde yapılan çalışmalarda bizim ve ülkemizdeki diğer çalışmaların tersine oral kontraseptif kullanımı öne çıkmaktadır. Sarah Johnson ve ark.'nın 2010 yılında beş katılımcı ülkenin (İngiltere, Almanya, İspanya, İtalya ve ABD) her birinden yaklaşık 500 kadının katılımıyla yaptıkları çalışmada tüm ülkelerde oral kontraseptif ve kondom en sık kullanılan yöntem olarak bulunmuştur.^[10]

Çalışmamızda yöntem kullanmama nedeni olarak en sık çocuk istemi görülmektedir. Ankara'da yapılan bir çalışma da bizim çalışmamızı destekler niteliktedir.^[11] TNSA 2008 verilerinde ise 30 yaşın üzerindeki kadınların gelecekte yöntem kullanmak istememe nedenleri ile daha genç yaşlarda olan kadınların nedenleri birbirinden farklıdır. 30 yaşın üzerindeki kadınlar daha çok gebelik riski altında olmadıkları için gelecekte herhangi bir aile planlaması yöntemi kullanma niyetinde olmadıklarını belirtmişlerdir. Diğer taraftan, zor gebe kalma ya da kısırlık, 30 yaşından genç olan kadınların yöntem kullanmama nedeni olarak en sık beyan ettikleri nedendir.^[3]

Tablo 4. Kadınların bazı özellikleri ile kontraseptif yöntem kullanımları arasındaki ilişki

	Yöntem kullanmıyor		Geleneksel yöntem		Modern yöntem		x ²	p
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde		
Yaş grupları								
15-19	1	20,0	1	20,0	3	60,0	0,384	
20-24	8	11,1	8	11,1	56	77,8		
25-29	24	17,3	20	14,4	95	68,3		
30-34	10	12,2	15	18,3	57	69,5		
35-39	7	13,0	5	9,3	42	77,7		
40-44	6	13,3	4	8,9	35	77,8		
45-49	7	36,8	3	15,8	9	47,4		
Eğitim durumu								
Eğitimi olmayanlar	27	19,4	13	9,4	99	71,2	10,101	0,039
İlkokul düzeyinde	21	14,6	28	19,4	95	66,0		
Ortaokul ve üzeri	15	11,3	15	11,3	103	77,4		
Meslek								
Ev hanımı	54	16,1	50	14,9	232	69,0	0,249	
Memur	4	8,0	4	8,0	42	84,0		
İşçi	5	17,9	2	7,1	21	75,0		
Emekli	0	0,0	0	0,0	2	100,0		
Yaşadığı yer								
Şehir merkezi	34	13,5	23	9,1	195	77,4	13,053	0,001
Köy	29	17,7	33	20,1	102	62,2		
Gelir düzeyi								
Geliri giderinden fazla	16	15,3	12	11,4	77	73,3	0,653	
Geliri giderine eşit	36	14,8	31	12,8	176	72,4		
Geliri giderinden az	11	16,2	13	19,1	44	64,7		
Aile tipi								
Çekirdek aile	42	14,2	40	13,6	213	72,2	0,727	
Geniş aile	21	17,4	16	13,2	84	69,4		
Eşinin eğitimi								
Eğitimi olmayan	6	26,1	3	13,0	14	60,9	11,620	0,020
İlkokul düzeyinde	31	17,5	32	18,1	114	64,4		
Ortaokul ve üzeri	26	12,0	21	9,7	169	78,2		
Eşinin mesleği								
Memur	9	12,9	5	7,1	56	80,0	0,172	
İşçi	24	14,2	26	15,4	119	70,4		
Emekli	5	26,3	4	21,1	10	52,6		
Esnaf	18	15,4	13	11,1	86	73,5		
İşsiz	7	19,5	8	22,2	21	58,3		
Diğer	0	0,0	0	0,0	5	100,0		
Parite								
0	7	25,9	0	0,0	20	74,1	11,345	0,023
1-2	39	16,0	32	13,2	172	70,8		
≥3	17	11,6	24	16,5	105	71,9		
Yaşayan çocuk								
Çocuk yok	7	25,9	0	0,0	20	74,1	11,345	0,023
1-2 çocuk	39	16,0	32	13,2	172	70,8		
≥3 çocuk	17	11,6	24	16,5	105	71,9		
Abortus								
Yok	47	13,9	46	13,6	244	72,5	0,394	
Var	16	20,3	10	12,6	53	67,1		
Evlenme yaşı								
19 yaş ve altı	17	14,8	14	12,2	84	73,0	10,240	0,037
20-24 yaş	37	13,7	34	12,6	199	73,7		
25 yaş ve üzeri	9	29,0	8	25,8	14	45,2		

Çalışmamızda kadınların eğitim durumlarıyla kullandığı aile planlaması yöntemleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Ortaokul ve üzeri eğitim almış kadınlar daha çok modern yöntem kullanma eğilimindeyken, okula gitmemiş olanlar daha çok yöntem kullanmama eğilimindeydiler. Edirne'deki çalışmada eğitim düzeyi arttıkça modern yöntem kullanma oranının artmasına karşın, kadınların eğitim durumlarıyla kullandığı aile planlaması yöntemi sınıfı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.^[12] TNSA 2008 verilerinde de çalışmamıza benzer şekilde kadınların eğitim düzeyi arttıkça modern yöntem kullanma oranının arttığı görülmektedir.^[3]

Çalışmamızda şehir merkezinde yaşayan kadınlarda modern yöntem kullanma sıklığı köyde yaşayan kadınlara göre anlamlı ölçüde yüksektir. İzmir'de yapılan çalışmada kadınların en uzun süre yaşadığı yerin kasaba/şehir olmasının modern yöntem kullanımını anlamlı olarak artırdığı bulunmuştur.^[13] TNSA 2008 verilerinde de çalışmamıza benzer şekilde kentli kadınlar arasında modern yöntem kullanımı kırsal alandaki kadınlara kıyasla daha yaygın bulunmuştur.^[3]

Çalışmamızda eşi hiç okula gitmemiş kadınlarda korunmama sıklığı anlamlı olarak yüksek iken, eşinin ortaokul ve üzeri eğitimi olan kadınlarda modern yöntem kullanma sıklığı anlamlı ölçüde yüksektir. Malatya'da yapılan çalışmada da eşi yüksek okul mezunu olan kadınların modern aile planlaması yöntemlerini daha fazla kullandığı belirlenmiştir.^[14] Ayrıca TNSA 2008 ve diğer bazı çalışmalarda da gerek kadınların gerekse eşlerinin eğitim düzeyi yükseldikçe modern aile planlaması yöntemi kullanımının arttığı belirlenmiştir.^[3, 13, 15, 16]

Çalışmamızda kadınların doğurganlık özellikleri ile yöntem kullanma durumları karşılaştırıldığında parite ve yaşayan çocuk sayısı 1-2 olan grupta modern yöntem kullanma sıklığı daha fazladır. Malatya'da yapılan çalışmada modern

yöntem kullanımı tek çocuklu kadınlarda hiç çocuğu olmayanlara ve iki ve daha fazla çocuğu olanlara kıyasla daha düşük bulunmuştur.^[17] TNSA 2008 verilerinde de kadınlar çocuk sahibi olduktan sonra yöntem kullanımının hızla arttığı görülmektedir. Çocuk sahibi olmayan evli kadınların %28'i yöntem kullanırken, bu oran bir veya iki yaşayan çocuğu olan evli kadınlar arasında %78'e yükselmektedir.^[3]

Çalışmanın sınırlılıkları:

Çalışmanın üç ASM'de gerçekleştirilmesi genel popülasyonu yansıtmaması açısından yetersiz olmakla birlikte yerel verilerin elde edilmesi açısından önemlidir. Ayrıca eğitim önemli bir faktör olarak karşımıza çıkarken, kontrasepsiyon yöntemleri ile ilgili özgün eğitim alınıp alınmadığının sorulmaması önemli bir eksiklik olmuştur. Çalışmamız kesitsel tanımlayıcı tipte olduğu için kullanım süreleri ve yöntem değiştirme sıklığı konusunda bilgi vermemektedir.

Sonuç

Çalışmamıza katılan kadınların aile planlaması yöntemlerini kullanma oranı oldukça yüksektir. Diğer çalışmalardan farklı olarak katılımcı kadınlar tarafından kondom yönteminin ilk sırada ve yüksek oranda kullanıldığı, geri çekme yönteminin daha az tercih edildiği saptanmıştır. Hem kadınların hem de eşlerinin eğitim seviyeleri yükseldikçe modern aile planlaması yöntemlerinin kullanımı artmaktadır. Bu nedenle bireylerin eğitim düzeylerinin yükseltilmesi yoluyla toplumda modern aile planlaması yöntemlerinin kullanımı artırılarak istenmeyen gebeliklerden sağlıklı ve güvenli olarak korunma sağlanabilir. Ayrıca etkin yöntemlerin oranını arttırmak için, aile planlaması ile ilgili eğitim programlarının genişletilmesi ve sürekli olması gerekir. Araştırmanın sonuçlarının toplum içinde geçerliliğini göstermek üzere daha geniş ölçekli araştırmalara gereksinim vardır.

Extended Summary

The Reasons and Situations of Women Using Contraceptives Regarding Their Social Demographic Traits

Background and Aim: Family planning is a fundamental part of women's health and safe motherhood programs in modern day. The goal of this study is to determine the state and reasons of using contraceptive methods of women aged between 18 and 49, regarding the socio-demographic features.

Method: This descriptive and cross-sectional study was made in three randomly selected Family Health Centers (FHC) from Konya central in between the dates of 2 October and 2 November 2012. The sample group of this study was comprised from 520 married women between the ages of 18-49, who have consulted to any of these FHC for any reasons. The participation rate to the study is %80 (n=416). Meram Medicine Faculty Ethical Committee has approved the study. Verbal consent of the participants was obtained. The survey which was prepared by the researchers and was created according to the literature, questioned social and demographic traits such as age, education level, employment and the place of living, and asked what kind of contraceptive methods was used in the last six months. For statistical analysis, SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 16.0 program was used. Frequencies, average, standard deviation, median, minimum and maximum values; and in order to compare quality data, khi-square test was used. Statistical significance was accepted as $p < 0.05$.

Results: Mean age of the participants was 30.7 ± 6.9 (min: 18, max: 48), mean number of children was 2.2 ± 1.4 , mean marriage duration was 10.1 ± 7.2 years and the mean age of getting married was 20.6 ± 2.5 years. 11.1% of the participants were illiterate, 22.4% of them were literate; 34.6% of them graduated from elementary school, 8.2% of them graduated from middle-school, 13.7% of them graduated from high school and 10.1% of them graduated from college; 66% (n=252) of them lived in city central, 80.8% of them were unemployed and all of them were married. 70.9% (n=295) of the women had nuclear family and 82.6% (n=344) of them have never smoked. 71.4% (n=297) of the women used any modern method as contraceptives 13.5, % (n=56) of them used any traditional method and 15.1% (n=63) of them used no contraceptives at all. The most frequent methods used were condoms (%42.3), intrauterine device (IUD) (17.1%) and pills (8.9%). The reasons for not using contraceptive methods were for 57.2% (n=36) the will for having children, for 12.6% (n=8) being infertile, for 12.6% (n=8) menopause, for 11.2% (n=7) husbands decision, and for 6.4 % (n=4) being pregnant already.

The frequency of not using contraceptive methods was higher among the women who have never gone to school, and the frequency of using modern methods was higher among women who have graduated from middle school or higher. The use of modern methods was higher among the women who lived in the city central compared to the women who lived in rural areas ($\chi^2=13.053$; $p < 0.001$).

There was no statistically significant difference between using contraceptive methods and women's ages, employment status, income level, family types, the job of the spouse and their abortion conditions ($p > 0.05$). The education level of the spouses significantly affected the women's contraceptive usage behavior ($\chi^2=11.620$; $p=0.020$). The frequency of not using contraception with women whose spouses have never gone to school and the frequency of women using modern methods for protection whose spouses have gone to middle school or higher education institutions were higher.

Conclusion: The rate of using contraceptive methods among women was determined to be quiet high. In our study it was observed that as the education level of both the women and their spouses have increased the rate of using modern methods increased as well. Determining the reasons of using or not using certain methods for contraception is important for health care workers to plan health care services as well as to spread the usage of effective methods.

Key words: contraceptive methods, demographic factors, woman.

Kaynaklar

1. Yücesoy İ, Çalışkan E. Kontrasepsiyon ve Aile Planlaması. In: Çiçek MN, Akyürek C, Çelik Ç, Haberal A, Kadın Hastalıkları ve Doğum Bilgisi. 2. basım. Güneş Kitabevi, Ankara; 2006. p.789–805.
2. Durmuşoğlu F. Kontrasepsiyon. In: Çolgar U, Reprodüktif Endokrinoloji ve İnfertilite. İstanbul Medikal Yayıncılık, İstanbul; 2006. p. 303–318.
3. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2008, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü Ankara, Türkiye www.hips.hacettepe.edu.tr/TNSA2008-AnaRapor.pdf Erişim tarihi: 12.08.2014.
4. Tanrıverdi G, Özkan A, Şenveli S. Çanakkale'deki Kadınların Aile Planlaması Yöntemlerini Tercih Nedenleri. *Fırat Tıp Dergisi* 2008;13(4):251-4.
5. Şentürk-Erenel A, Kavlak T, Bingöl B. Kadınların Doğum Sonrası Altı Ay Sonunda Aile Planlaması Yöntemi Kullanma Durumu. *Van Tıp Dergisi* 2011;18(2):68-76.
6. Marakoğlu K, Çivi S, Demiröz S, Kutlu R. Bir Doğum Evinde, Doğum Yapan Kadınların Doğurganlık Öyküleri ve Aile Planlaması Davranışları. *Kocatepe Tıp Dergisi* 2008;9:49-56.
7. Mayda A, Arslan T, Bozkurt B, Dedeli İ, Özkan M. Düzce İli Kalcı Konutlar Bölgesinde 15-49 Yaş Arası Kadınlarda Yöntem Kullanma Oranları ve Tercih Nedenleri. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni* 2005;4(5):265-79.
8. Kaya H, Tatlı H, Açık Y, Deveci S. Bingöl İli Uydükent Sağlık Ocağı Bölgesindeki 15–49 Yaş Aile Planlaması Yöntemi Kullanım Düzeyinin Belirlenmesi. *Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi* 2008;22(4):185-91.
9. Öçal P, Cansever İ, Salıhoğlu F, Çepni İ, Işıloğlu H. Cerrahpaşa Kadın Hastalıkları ve Doğum Polikliniği' nde Kontraseptif Kullanımı. *Klinik Gelişim* 2004;17(3):37-41.
10. Johnson S, Pion C, Jennings V. Current methods and attitudes of women towards contraception in Europe and America. *Reproductive Health* 2013;10(7):1-9.
11. İlhan M, Yıldırım A, Maral I. Ankara'da Yarı Kentsel ve Kentsel Bölgede Yaşayan 15-49 Yaş Grubundaki Kadınların Kullandıkları Aile Planlaması Yöntemleri ve Yöntem Kullanmama Nedenleri. *Türkiye Klinikleri Jinekoloji Obstetri Dergisi* 2002;12(1):66-72.
12. Tokuç B, Eskiocak M, Ekuklu G, Saltık A. Edirne Merkezinde 15-49 Yaş Evli Kadınların Aile Planlaması Yöntemleri Konusundaki Bilgi Düzeyleri ve Yöntem Kullanım Oranları. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi* 2005;14(1):8-14.
13. Giray H, Keskinoglu P. Işıkkent Sağlık Ocağı'na Başvuran 15-49 Yaş Evli Kadınların Etkili Aile Planlaması Yöntemi Kullanımı ve Etkileyen Etmenler. *STED* 2006;15.
14. Oltuluoğlu H, Başer M. Malatya İl Merkezinde Yaşayan Evli Kadınların Kullandıkları Aile Planlaması Yöntemleri ve Seçme Nedenlerinin İncelenmesi. *İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi* 2012;19(3):167-74.
15. Ersin F, Gözükara F, Şimşek Z, ve ark. Bir Sağlık Ocağı Bölgesinde Evli Kadınların Aile Planlaması Yöntemi Kullanma Durumları ve Yöntemi Bırakma Nedenleri. *Hemşirelik Araştırma Geliştirme (HEMAR-G)* 2003;5(1):30-7.
16. Tekinsoy P, Albayrak E, Özkan T, ve ark. Kayseri İli Mithat Paşa AP Merkezine Başvuran Kadınların Kullandıkları AP Yöntemleri ve Bunu Etkileyen Durumlar. 4. Uluslararası Üreme Sağlığı ve Aile Planlaması Kongre Kitabı, Ankara 2005;191.
17. Karaoğlu L, Çetin F, Ilgar M, ve ark. Turgut Özal Tıp Merkezinde Çalışan Evli Kadınların Doğurganlık Özellikleri ve Gebeliği Önleyici Yöntem Kullanımları. *İnönü Tıp Fakültesi Dergisi* 2005;12(2):93–7.

Geliş tarihi: 06.09.2013

Kabul tarihi: 10.02.2014

Çevrimiçi yayın tarihi: 28.08.014

Çıkar çakışması:

Çıkar çakışması bildirilmemiştir.

İletişim adresi:

mail: ruhuse@yahoo.com